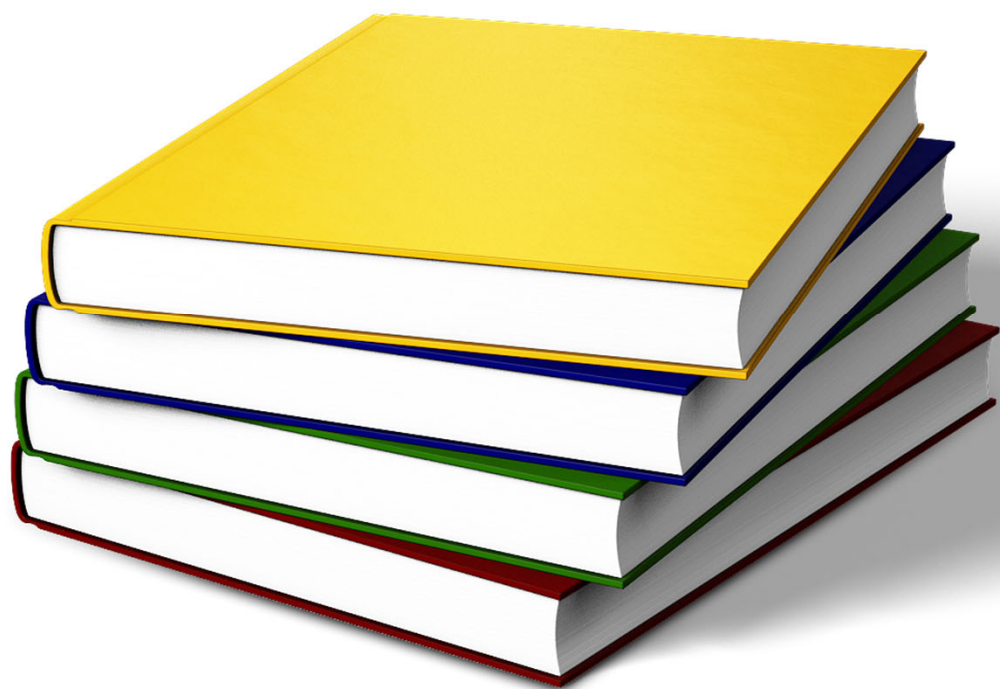

ОСНОВИ ЕКОНОМИЈЕ -ПРЕДАВАЊА (2022)

ДР АЛЕКСАНДАР
МОЈАШЕВИЋ

Финансијски систем

-уводна питања-

- *Шта представља финансијски систем?*
- *Која је улога и структура финансијског система?*
- *Шта представљају тржишта обевзница, а шта тржишта акција, и која је разлика?*
- *Ко су финансијски посредници и која је њихова улога?*
- *Шта је ТЗК?*
- *Дефицит државног буџета?*
- *Незапосленост?*

Финансијски систем

- Скуп институција у привреди које помажу повезивању штедње (Ш) и инвестиција (И).
- Ш и И су предуслови привредног раста!
- Субјекти: штедише (зајмодавци) и инвеститори (зајмопримци)
- Домаћинства → штедише; предузећа → инвеститори
- Држава → негативна финансијска штедња
- Финансијски систем, финансијска тржишта и финансијски посредници

КАТЕГОРИСАЊЕ ФИНАНСИЈСКИХ ИНСТИТУЦИЈА

ФИНАНСИЈСКА
ТРЖИШТА

ФИНАНСИЈСКИ
ПОСРЕДНИЦИ

ФИНАНСИЈСКЕ
ИНСТИТУЦИЈЕ (УНУТАР
ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА)

Финансијска тржишта

- **Трговина финансијских инструмента**
- **Плаћање се врши новцем**
- **Структура финансијских тржишта:**

**Тржишта
капитала**

**Тржишта
новца**

**Тржишта
девиза**

РАЗЛИКА ИЗМЕЂУ ТН И ТК

ТРЖИШТЕ
КАПИТАЛА

ДУГОРОЧНИ
ФИНАНСИЈСКИ
ИНСТРУМЕНТИ

РОК ДОСПЕЋА
ПРЕКО ГОДИНУ
ДАНА

АКЦИЈЕ И
ДУГОРОЧНЕ
ОБВЕЗНИЦЕ

ТРЖИШТЕ
НОВЦА

КРАТКОРОЧНИ
ФИНАНСИЈСКИ
ИНСТРУМЕНТИ

РОК ДОСПЕЋА ДО
ГОДИНУ ДАНА

КРАТКОРОЧНЕ
ОБВЕЗНИЦЕ,
БЛАГАЈНИЧКИ И
КОМЕРЦИЈАЛНИ
ЗАПИСИ

МЕТОДИ ФИНАНСИРАЊА ПРЕДУЗЕЋА

САМОФИНАНСИРАЊЕ

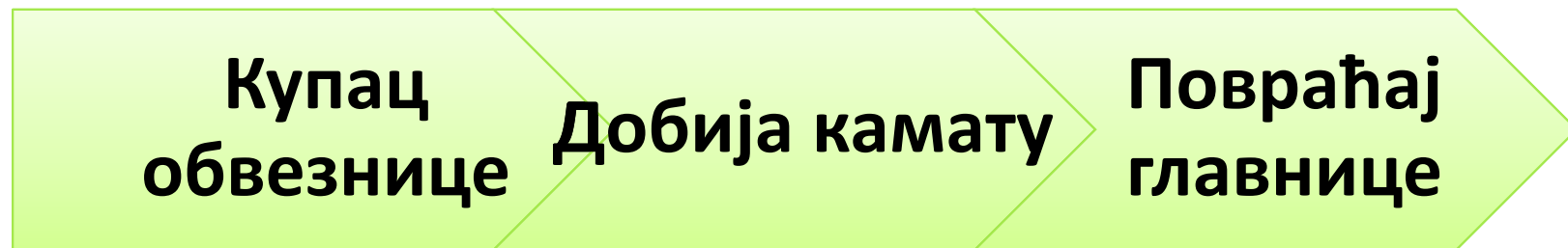
ЕКСТЕРНО ФИНАНСИРАЊЕ (КРЕДИТИ)

ЕМИСИЈА И ПРОДАЈА ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ

ТРЖИШТЕ ОБВЕЗНИЦА

- Дужничка хартија од вредности
- Зајмодавац (ималац обвезнице, купац)
- Зајмопримац (издавалац обвезнице, емитент)

- Обвезница је предмет трговине до рока доспећа
- Емитенти: предузећа, банке и друге финансијске организације, држава, осигуравајућа друштва...

Карактеристике обвезница

Трајање обвезнице: краткорочне, дугорочне и вечне обвезнице

Кредитни ризик: камата као компензација ризика

Порески третман

Камата је опорезиви доходак, са изузетком државних обв.

Једнократно и виšekратно исплативе обвезнице

Тржишна цена обвезница зависи од: номиналне вредности обвезнице, камате на дату обвезницу, камате на сличне новоемитоване обвезнице

Врсте купаца обвезница

Пад каматних стопа на тржишту

Раст цена раније емитованих обвезница

Конзервативни купци → држе обвезнице до доспећа, очекујући сигуран приход

Агресивни купци → улажу у обвезнице када очекују пад кс, због пораста цена раније емитованих обв.

ТРЖИШТЕ АКЦИЈА

- **Власничка хартија од вредности**
- **Исправа о власништву над делом предузећа**
- **Трајни прилив новца**

Купац акције

Добија дивиденду (приход од акције)

- **Акције носе већи ризик од обвезница, али и потенцијално већи приход**
- **Оснивачке акције и нове акције**
- **Обичне и приоритетне акције**
- **Акционари су власници акција**

Имовинска и неимовинска права акционара

**Право на
дивиденду**

**Право учешћа
у имовини
друштва**

**Право
располагања
акцијом**

**Право прече
куповине**

**Право учешћа у
раду скупштине АД**

**Право добијања
пословних
информација о раду
АД**

Подела тржишта акција

Примарно тржиште

- Емисија и прва куповина акција

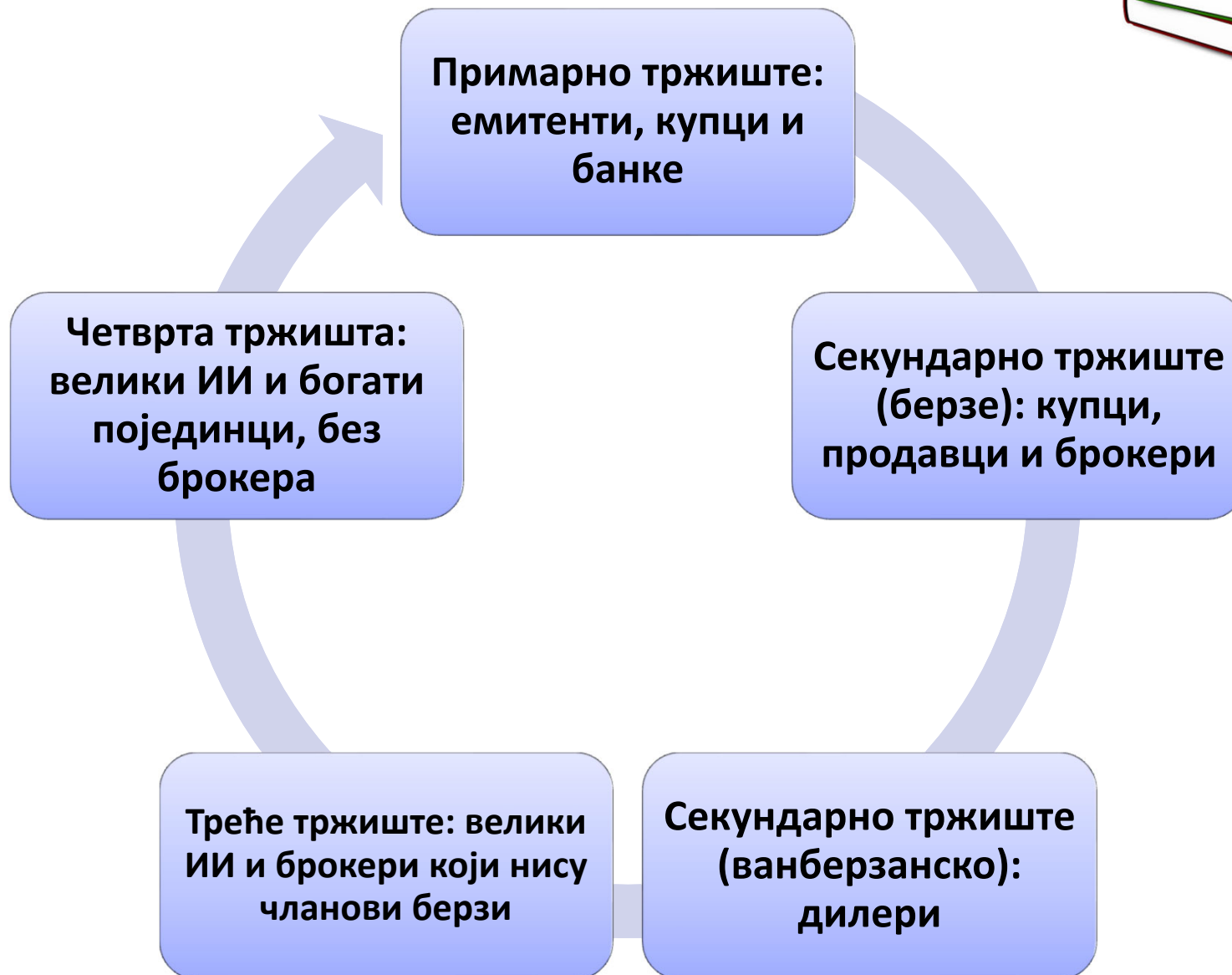
Секундарно тржиште

- Продаја већ емитованих акција

Трећа и четврта тржишта

- Трговина ван берзе хартијама са листе званичних берзи
- Директна трговина

Главни играчи на тржиштима акција

Ко су брокери, а ко дилери?

Брокери и дилери

Брокери – у име и за рачун купаца и продаваца акција (провизија)

“Брокер специјалиста”

Дилери – у своје име и за свој рачун (ОТЦ)

Од чега зависи цена акција?

- ✓ **Профитабилност предузећа**
- ✓ **Тржишни ризик**
- **Ако је предузеће профитабилно, расте тражња за акцијама тог предузећа, тиме и цена акција**
- **Индекси акција:**
 - 1. Dow Jones Industrial Average (1896.): 30 главних компанија у САД-у**
 - 2. Standard & Poor's 500 Composite Index: 500 водећих компанија**

Финансијски посредници

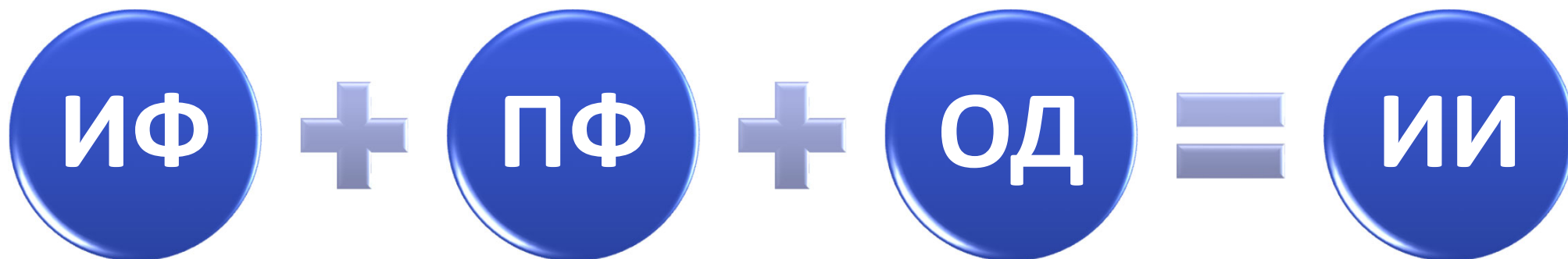
БАНКЕ

- ФП ИЗМЕЂУ ШТЕДИША И ИНВЕСТИТОРА
- КРЕДИТЕ УЗИМАЈУ НАЈЧЕШЋЕ МАЛА ПРЕДУЗЕЋА
- ПАСИВНА КАМАТА И АКТИВНА КАМАТА
- ЦЕНТРАЛНА БАНКА (НБС) И ПОСЛОВНЕ БАНКЕ

ИНВЕСТИЦИОНИ ФОНДОВИ

- ИФ ПРОДАЈЕ СВОЈЕ АКЦИЈЕ И КОРИСТИ ПРИКУПЉЕНА СРЕДСТВА ЗА ДАЉА УЛАГАЊА
- ПОРТФЕЉ РАЗЛИЧИТИХ ХАРТИЈА
- ДИВЕРЗИФИКАЦИЈА РИЗИКА
- ПРОФЕСИОНАЛНИ МЕНАџЕРИ
- ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ФОНДОВИ

КО СУ ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИНВЕСТИТОРИ (ИИ)?

ИФ – ИНВЕСТИЦИОНИ ФОНДОВИ

ПФ – ПЕНЗИОНИ ФОНДОВИ

ОД – ОСИГУРАВАЈУЋА ДРУШТВА

ШТЕДЊА И ИНВЕСТИЦИЈЕ

- **БДП = П + И + ДК + НИ, затворена привреда – НИ = 0**
- **БДП = П+И+ДК**
- **БДП – П – ДК (Ш) = И (укупан доходак који остаје након плаћања за П и ДК, а то је национална штедња)**
- **Ш = И**
- **НАЦИОНАЛНА ШТЕДЊА = ИНВЕСТИЦИЈЕ**
- **Ш = БДП – П – ДК или Ш = (БДП – П₀ – П) + (П₀ – ДК)**
- **П₀ = износ који држава сакупља од домаћинстава (порез) минус износ који плаћа домаћинствима (трансфери)**
- **(БДП – П₀ – П) – ПРИВАТНА ШТЕДЊА; (П₀ – ДК) – ЈАВНА ШТЕДЊА**
- **НАЦИОНАЛНА ШТЕДЊА = ПШ + ЈШ**
- **ПРИВАТНА ШТЕДЊА – ДОХОДАК КОЈИ ДОМАЋИНСТВИМА ПРЕОСТАЈЕ ПОСЛЕ ПЛАЋАЊА ПОРЕЗА И ПОТРОШЊЕ**
- **ЈАВНА ШТЕДЊА – ПОРЕСКИ ПРИХОД ДРЖАВЕ КОЈИ ОСТАЈЕ ПОСЛЕ ПОДМИРЕЊА ЈАВНИХ РАСХОДА**
- **БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ (ДК ЈЕ ВЕЋЕ ОД П₀) И БУЏЕТСКИ СУФИЦИТ (ДК ЈЕ МАЊЕ ОД П₀)**

ШТЕДЊА И ИНВЕСТИЦИЈЕ

- НАЦИОНАЛНА ШТЕДЊА = ИНВЕСТИЦИЈЕ
- ФИНАНСИЈСКА ТРЖИШТА И ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ
- *ИНВЕСТИЦИЈА ЈЕ КУПОВИНА РЕАЛНОГ КАПИТАЛА (ОПРЕМА ИЛИ ЗГРАДЕ)*

ТРЖИШТЕ ЗАЈМОВНОГ КАПИТАЛА

ЗАЈМОВНИ КАПИТАЛ

- ВРСТА ФИНАНСИЈСКОГ КАПИТАЛА КОЈИ СЕ КОРИСТИ ЗА ОДОБРАВАЊЕ НОВЧАНИХ ЗАЈМОВА

ПОНУДА ЗК

- ШТЕДЊА (ПШ И ЈШ) ЈЕ ИЗВОР ПОНУДЕ ЗК

ТРАЖЊА ЗК

- ИНВЕСТИРАЊЕ ЈЕ ИЗВОР ТРАЖЊЕ ЗА ЗК

КРЕДИТИ КАО НАЧИН ПЛАСИРАЊА ЗК

КРАТКОРОЧНИ И ДУГОРОЧНИ

КАМАТА ЈЕ ЦЕНА УПОТРЕБУ ЗАЈМОВНОГ КАПИТАЛА

КАМАТНА СТОПА = КАМАТА / ПОЗАЈМЉЕНИ КАПИТАЛ X 100

РАСТ КАМАТНЕ СТОПЕ → СМАЊЕЊЕ ТРАЖЊЕ ЗАЈМОВНОГ КАПИТАЛА И
ПОВЕЋАЊЕ ПОНУДЕ ЗК

**НОМИНАЛНА КАМАТНА СТОПА И РЕАЛНА КАМАТНА СТОПА (КС КОРИГОВАНА
ЗА ИНФЛАЦИЈУ)**

УЛОГА ДРЖАВЕ У ПОДСТИЦАЊУ ИНВЕСТИЦИЈА: ПРИМЕР ПОРЕСКЕ ПОЛИТИКЕ

- ПОРЕСКА ПОЛИТИКА МОЖЕ СТИМУЛИСАТИ ШТЕДЊУ СНИЖЕЊЕМ ПОРЕСКИХ СТОПА НА ШТЕДЊУ
- ПОНУДА ЗК СЕ ПОВЕЋАВА ШТО СНИЖАВА КС
- НИЖА КС ПОВЕЋАВА ТРАЖЊУ ЗК
- КОНАЧАН ЕФЕКАТ: ПОВЕЋАЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА

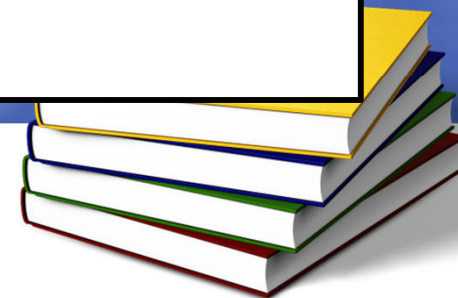

ДЕФИЦИТ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

- **БУЏЕТ ЈЕ ОБАВЕЗУЈУЋИ ПЛАН ЈАВНИХ ПРИХОДА И ЈАВНИХ РАСХОДА У ТОКУ ЈЕДНЕ ГОДИНЕ**
- **УСВАЈА СЕ НА ПРЕДЛОГ ВЛАДЕ У ПАРЛАМЕНТУ У ФОРМИ ЗАКОНА**
- **ЈАВНИ ПРИХОДИ: ПОРЕЗИ**
- **ЈАВНИ РАСХОДИ: КУПОВИНА РОБА И УСЛУГА И ТРАНСФЕРНА ПЛАЋАЊА**
- **БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ → ЗАДУЖИВАЊЕ НА ФИНАНСИЈСКОМ ТРЖИШТУ**
- **ЗАДУЖИВАЊЕ ДРЖАВЕ → ЈАВНИ ДУГ**

ЕФЕКТИ ДЕФИЦИТА ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

ДЕФИЦИТ ДБ

НЕГАТИВНА ЈШ И
СМАЊЕЊЕ НАЦИОНАЛНЕ
ШТЕДЊЕ
СМАЊЕЊЕ ПОНУДЕ ЗК

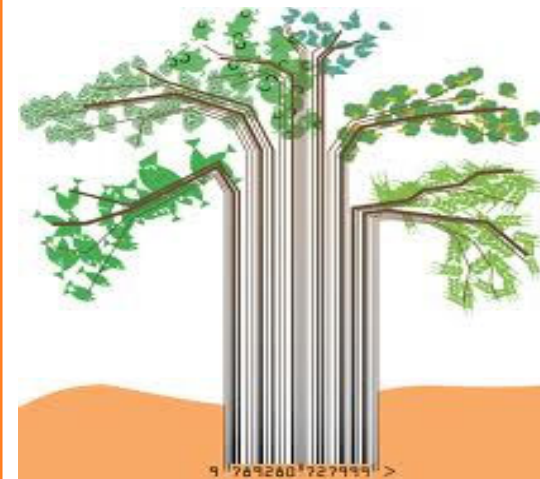
СМАЊЕЊЕ ПОНУДЕ ЗК

РАСТ КАМАТНЕ СТОПЕ

СМАЊЕЊЕ КОЛИЧИНЕ ЗК
(СМАЊЕЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА)

ЕФЕКТИ ДЕФИЦИТА ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

- ИНВЕСТИЦИЈЕ СУ ОСНОВ ПРИВРЕДНОГ РАСТА И ПОВЕЋАЊА ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА
- ДЕФИЦИТ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА СМАЊУЈЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ
- ДЕФИЦИТ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА СНИЖАВА СТОПУ ПРИВРЕДНОГ РАСТА

ШТА ЈЕ, У СТВАРИ, ЈАВНИ ДУГ?

**% ЗАСТУПЉЕНОСТ ДУГА У БДП
(СМАЊИВАЊЕ % ЈАВНОГ ДУГА ЗНАЧИ
СМАЊИВАЊЕ ЗАДУЖЕНОСТИ ДРЖАВЕ)**

**СМАЊЕЊЕ ЈАВНИХ ПРИХОДА ПОВЛАЧИ ЗА
СОБОМ СМАЊЕЊЕ ЈАВНИХ РАСХОДА, У
СУПРОТНОМ, ЈАВЉА СЕ БУЏЕТСКИ
ДЕФИЦИТ**

НЕЗАПОСЛЕНОСТ

- **НЕЗАПОСЛЕНОСТ ПОСТОЈИ У СВИМ ПРИВРЕДАМА**
- **НЕЗАПОСЛЕНОСТ ЈЕ ПОСЛЕДИЦА НЕУСКЛАЂЕНОСТИ ПОНУДЕ И ТРАЖЊЕ РАДНЕ СНАГЕ (ПЛАТЕ СЕ НЕ ФОРМИРАЈУ СЛОБОДНО)**
- ***ЗАШТО СЕ ПЛАТЕ НЕ ФОРМИРАЈУ СЛОБОДНО НА ТРЖИШТУ РАДНЕ СНАГЕ?***
- **СИНДИКАТИ УТИЧУ НА ВИСИНУ ПЛАТЕ ИЛИ ПРЕДУЗЕЋА ОДРЕЂУЈУ ЕФИКАСНЕ ПЛАТЕ**

НЕЗАПОСЛЕНОСТ

- **ТРИ КАТЕГОРИЈЕ СТАНОВНИШТВА:**

1. **ЗАПОСЛЕНЕ ОСОБЕ (РАДЕ ПЛАЋЕНИ ПОСАО)**
2. **НЕЗАПОСЛЕНЕ ОСОБЕ (ТРАЖЕ ПОСАО, АЛИ ГА НИСУ ПРОНАШЛЕ)**
3. **ВАН РАДНЕ СНАГЕ (СТУДЕНТИ)**

- **РАДНА СНАГА = 1 + 2**

- **СТОПА НЕЗАПОСЛЕНОСТИ = БРОЈ НЕЗАПОСЛЕНИХ / РАДНА СНАГА x 100**

- **СТОПА ЗАСТУПЉЕНОСТИ РАДНЕ СНАГЕ = РАДНА СНАГА / ПУНОЛЕТНИ ГРАЂАНИ x 100**

КАКО СЛОБОДНО ТРЖИШТЕ РАДНЕ СНАГЕ ФУНКЦИОНИШЕ?

- **ПРИМЕР: ВИШАК ПОНУДЕ РАДНЕ СНАГЕ НАД ТРАЖЊОМ**
 1. **ЦЕНА РАДНЕ СНАГЕ (ПЛАТА) ПАДА**
 2. **СНИЖЕЊЕ ПЛАТЕ ГЕНЕРИШЕ ПОВЕЋАЊЕ ТРАЖЊЕ РАДНЕ СНАГЕ (ПРЕДУЗЕЋА ИМАЈУ НИЖЕ ТРОШКОВЕ РАДА)**
 3. **СНИЖЕЊЕ ПЛАТЕ УТИЧЕ ДА ЈЕДАН БРОЈ ЉУДИ ОДУСТАНЕ ОД ТРАЖЕЊА ПОСЛА ЧИМЕ СЕ ДАЉЕ СМАЊУЈЕ ПОНУДА РАДА**
- **У СТВАРНОСТИ СИНДИКАТИ СЕ СУПРОТСТАВЉАЈУ СНИЖЕЊУ ПЛАТА И РЕТЕТРЕ ТРЖИШНИ МЕХАНИЗАМ**

ДА ЛИ СУ СИНДИКАТИ УВЕК КОРИСНИ?

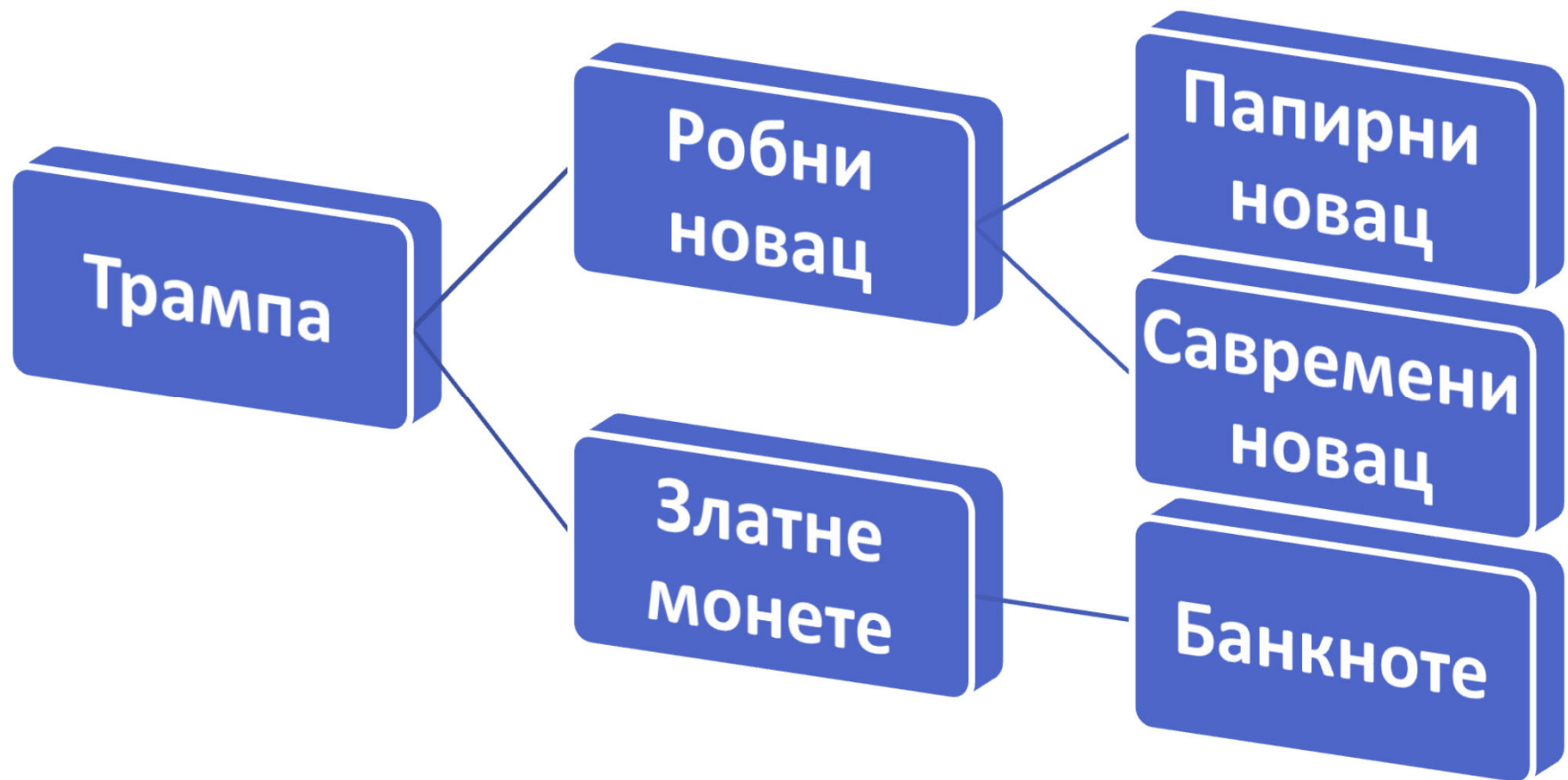
- **ПРИМЕР: СИНДИКАТИ СЕ ИЗБОРИЛИ ЗА ВЕЋЕ ПЛАТЕ У ЈЕДНОЈ ДЕЛАТНОСТИ**
 1. **ОТПУШТАЊЕ ДЕЛА РАДНИКА У ТОЈ ДЕЛАТНОСТИ**
 2. **ПОВЕЋАЊЕ ПОНУДЕ РАДА У ДРУГОЈ ДЕЛАТНОСТИ**
 3. **СНИЖЕЊЕ ПЛАТА У ДРУГИМ ДЕЛАТНОСТИМА (ПОГОТОВО АКО СИНДИКАТИ НИСУ ЈАКИ)**
- **УЛОГА СИНДИКАТА ЈЕ У СПЕЧАВАЊУ САМОВОЉЕ ПОСЛОДАВАЦА**

ПОЈАМ И РАЗВОЈ НОВАЦА

- **НОВАЦ ЈЕ ЗАКОНСКО СРЕДСТВО ПЛАЋАЊА У ПРИВРЕДИ И КОРИСТИ СЕ ЗА КУПОВИНУ РОБА И УСЛУГА И ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА**
- **РАЗВОЈ НОВАЦА:**
 1. **ТРАМПА (ПРИМИТИВНА РАЗМЕНА).**
 2. **РОБНИ НОВАЦ (шкољке, бисери, дуван, бакарни, сребрни и златни новац); Недостаци злата: оскудност и тарење.**
 3. **ЗЛАТНЕ МОНЕТЕ → БАНКНОТЕ (ПРИЗНАНИЦЕ О ДЕПОНОВАНОЈ КОЛИЧИНИ ЗЛАТА У БАНЦИ).**
 4. **ПАПИРНИ НОВАЦ (17 век); без златног покрића и златни стандард (напуштен 1971. године у САД).**
 5. **САВРЕМЕНИ НОВАЦ: 1. ЕФЕКТИВНИ НОВАЦ (папирни и ковани) и 2. ДЕПОЗИТНИ НОВАЦ (текући и жиро рачуни).**

Развој новца

Функције новца

Средство размене

Платежно средство

Обрачунско средство

Средство чувања вредности

Функције новца

-примери-

1. Средство размене: размена књиге или аутомобила;
 2. Платежно средство: куповина стана на кредит (дужник измирује или плаћа доспеле обавезе);
 3. Средство обрачуна: обрачун БДП, тржишне цене роба и услуга, трошкови и приходи предузећа;
 4. Чување вредности: средство штедње у сврху чувања вредности (услов, да нема инфлације).
- Ликвидност је лакоћа претварања неког облика имовине у средство плаћања.
 - Новац (готов и депозитни) је најликвиднија имовина наспрот непокретној имовини (кућа)
 - Депозити по виђењу су ликвиднији од орочених депозита.

Новчана маса у привреди

Новчана маса M_1

Новчана маса M_2

Новчана маса M_3

Нето домаћа актива

Новчана маса у привреди

- **M1** – готов новац у оптицају (папирни и ковани) и депозитни новац (средства са жиро и текућих рачуна).
- **M2** – M1 плус квазиновац (остали депозити по виђењу, орочени депозити до 1 године и краткорочне хартије од вредности).
- *Квазиновац се не користи непосредно за текућа плаћања, али се може претворити у средство плаћања.*
- **M3** – M1 плус M2 плус ограничени депозити (средства резерви, покрића и депозити по пословима са иностранством и остали ограничени депозити).
- **НДА** – M3 плус нето девизне обавезе банкарског сектора према иностранству.
- *Кредитне картице не улазе у новчану масу.*

ЦЕНТРАЛНА БАНКА И ПОСЛОВНЕ БАНКЕ

БАНКАРСКИ СИСТЕМ

ЦЕНТРАЛНА БАНКА

ПОСЛОВНЕ БАНКЕ

НАДЛЕЖНОСТИ ЦБ

ДАВАЊЕ ДОЗВОЛА ЗА РАД ПБ

ОБОБРАВАЊЕ КРЕДИТА БАНКАМА

НАДЛЕЖНОСТИ ЦБ

СПРОВОЂЕЊЕ МП

ОПЕРАЦИЈЕ НА ОТВОРЕНОМ ТРЖИШТУ

ОПЕРАЦИЈЕ НА ОТВОРЕНОМ ТРЖИШТУ (КУПОВИНА И ПРОДАЈА ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ)

ОБВЕЗНИЦЕ НБС

БЛАГАЈНИЧКИ ЗАПИСИ НБС И ДРУГИХ БАНАКА

ДРЖАВНЕ ОБВЕЗНИЦЕ; ОБВЕЗНИЦЕ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА

КОМЕРЦИЈАЛНИ ЗАПИСИ

Пословне банке

ПБ су посредници између штедиша и инвеститора

ПБ остварују профит (разлика веће АКС и мање ПКС)

Кредити ПБ: физичка, правна лица, држава и друге
банке

Део средстава на рачунима код ЦБ; обавезне резерве

Пословне банке и понуда новца

Резерве су депозити које ПБ прима, али их не пласира.

Систем делимичних резерви (део депозита као резерве)

Систем обавезних резерви

(обавеза држања дела депозита у трезору ПБ или на посебном рачуну код ЦБ)

Пример креирања новца

- Стопа резерве: 10%
- Депозити: 100 динара
- Кредити: 90 динара
- Пре мере: *100 динара* - понуда новца
- После мере: *190 динара* – понуда новца (100 динара депозитног новца и 90 динара готовине)
- 90 динара се могу депоновати у другу банку (9 динара је обавезна резерва, а 81 се може даље пласирати...).
- Новчани мултипликатор је износ новца који БС ствара на основу сваког депонованог динара.

Хвала на пажњи